

Hkang Amyu Masha Ni A Lam

Tsawra ra shiga madat Nu Wa Hpu Nau ni, dai ni na htunghking lamang htaw gaw Myanmar Mungdan na amyu bawsang langai rai nga ai hpu nau "Hkang" amyu sha ni a lam machye machyang langai hku nna tang madun shapoi mayu nngai.

Hpa Majaw " Hkang " Ngu Shamying Ai

Anhte jinghpaw ga hku hpa majaw "Hkang Amyusha" ni ngu shaga lang ga ta ngu ai ahtik labau hpe shawng yu yang Hkang amyu sha ni gaw anhte Jinghpaw Wunpawng Amyusha ni hte kahpu kanau hku nga lai wa ai rai nna, Tibet Miwa Mungdan kawn Hugawng Bum hkyet lam hku Myanmar Mungdan de rau du wa ai shaloi Kanau rai nga ai anhte Jinghpaw la wa gaw shinggan pru maza sa taw ai laman kahpu rai nga ai Hkang la wa gaw kanau hpe n lat la ai sha hkrun lam matut hkawm mat wa let lam kaw na langa hpun langai hpe kahtam di da nu ai da. Kanau wa gaw Kahpu kahtam di da ai langa hpun kawn matsun tsawm mara galu hkra pru taw nga sai hpe yu nna li loi hte sha hpu hpe n dep lu sai ngu Jinghpaw Mung kaw sha nga taw nu ai da. Kahpu wa a lagaw hkang hpe yu nna ' Hkang' ခြောက် ngu tsun lang ai kawn ya du hkra shan hte hpe Hkang ni ngu shaga lang ai re nga nna labau hta mu hti la lu nga ai. Dai majaw moi shawng de anhte Jinghpaw ni dum nta gap ai shaloi n ta shawng kaw gawk langai hpe laksan taw da chye ma ai. Lachyum gaw 'kahpu bai wa ai shaloi nga na matu san da ai re' nga ma ai.

'Chin' Ngu Tsun Ai Lam

Coloni prat na Laika ka Sara Gordon Luce (G.H Luce) gaw Myen, Sam hte Hkang amyu sha ni gaw majan byin ai ten hta rau kanawn lai wa ma ai. Dai majaw 'Chin' ngu ai gaw Myen amyu sha hte rau shada manaw manang (အချင်းချင်း၊ သူငယ်ချင်းဖြစ်သည်) re ngu ai kaw na Myen ga hku 'Chin' ngu shaga lang ai re lam ka da nga ai. 1554 ning Manipu matsing sumhting laika buk hta gaw Hkang amyu sha ni hpe ' Kuki "ကုပ္ပါဒီး" ni ngu ka da ai hpe mu lu nga ai. Miwa hku rai yang Jim or Jen " Shinggyim Masha" ngu ai lachyum hpe Myan ni gaw 'Chin' ngu shaga ai re lam, Lai wa sai ten hta Hkang ni a mying hpe amyu myu nga tsun shaga ka lang ma ai rai tim dai ni na ten hta Mungdan ga daga wuhpung wuhpawng ni yawng gaw myen hku tsun ai "Chin" ngu ai mying hpe sha masha grau chye ma ai. Hkang Mungdaw hta lwi yawng ai Chindwi Hka gaw hkang ni nga ai shara kaw lwi ai re majaw 'Chindwi hka" ချုပ်းတွေ်းမြန် ngu shamying ai re lam chye lu ga ai.

Chin Hpan Amyu My

Rudi labau hta hkan nna Hkang amyu sha ni gaw Mon, Khamar ningpawt Myen hte Thai, Miwa amyu ni kaw na Tibet Myanmar hpan rai nna amyu kaba hpan lahkawng nga ma ai. Kathe Chin ngu ai 'Meithei Chin' မောင်ခြင်း hte Chin ရုံးရှိုး ngu garan da ma ai. Shan hte shanu nga ai pra ai shara hta hkan nna amyu hpan garan da ma ai rai nna Tedim, Falam, Hakha, Mintat, Matupi, Kanpalet, Palatwa, Wa Chin hte Layang ga nga hkang amyu sha ni nga nna mying amyu myu nga ma ai. Amyu mying ni gaw Meithai, Salai, Kalinkaw, Khami, khaungzo, Ngun, Zoton, Zo, Ttedim, Tezan, Taishon Yindu, Naga, Panang, Mato, Miram, Moi, Laymyo, Huangu, Anoo hte Aro hkang masha ni rai ma ai. Dai zawn hkang amyu sha ni baw hpan amyu myu shai hkat nga ai raitim shan hte tsun shaga lang ai ga ni gaw malawng maga bung nga malu ai. Nbung hkat ai Ga hpan 44 ram nga nna, Madung shaga lang ai ga nga ai zawn shara hta hkan nna tsun lang ai ga si ga ngau ni hte nsen shai hkat nga ai re lam chye lu ga ai.

Shanu Nga Ai Shara Hte Masha Jahpan

Hkang amyu sha ni law malawng gaw Myanmar Mungdan, Hkang Mundaw hta nga ai rai nna, Bago, Ayerawady, Magwe, Rakhine Mungdaw hte Sagaing Ginwang ni hta shanu nga nna, Bangladesh hte India Mungdan ni hta mung nga ai zawn ya dai ni na ten hta mai gan shara shagu de chyam bra nga nna Malaysia hte America Mungdan ni hta mung hkang amyu sha ni law law shanu nga ma ai. 2014 ning na yup tung jahpan hte maren Hkang amyu sha sen mali mun sanit hkying matsat, matsat tsa (478,801) nga ai lam chye lu ai.

Bu Hpun Mawn Sumli Lam

Hkang amyu sha ni a htunghking bu hpun mawn sumli ai hpan hpaw law law nga malu ai. Raitim law malawng gaw bung nga ai. Sinna hte Hkang Bum hkan nga ai hkang amyu sha ni gaw ta shawa hku nna ri hte da da ai htunghking hpajet ahpraw hpe lapai maga na lahpa kaw hpye lawoi nna lahkra hpajawk n pu hku gayawp nhtawm lapai de hkayawm hpun chye ma ai. Poi shingga hkan rai yang achyang atsit ja ahkyeng pu nsam hte re ai myen hku ယွှဲဗူးဘုံး ngu ai hpe hpun ma ai. Moi na hkang la ni gaw Myen amyu sha ni zawn kara hpe galu da ma ai. Ya ten hta rai tim nkau hkang la kasha ni kara galu da chye ma ai. Num kasha ni gaw palawng ta galu hpe mashi dang hkawp du hkra galu ai hpe hpun nna palawng kaw apu maka hte hpajawk, dang hkawp du hkra pai hkra de ahkyeng maka 3 masum lawm nga malu ai. Labu hpe gaw lahput du hkra galu ai akyeng achyang gayau ai (shnr) achyang hte amaw nsam gayau ai hpe bu ma ai. Hkum ntsa kaw mung htunghking hpajet a hrawp (shnr)

a chyang tsit hpe hpun da ma ai. Hkang shayi num ni gaw kara hpe majaw masum garan nna hpang de gayin jahkrat da ma ai. Moi gaw hkang num kasha ni mi man kaw maksang htu ai htunglai nga ai lam chye lu ai.

Galaw Lu Galaw Sha Ai Lam Hte Poi Shingra, Htunghking

Hkang amyu sha ni gaw yi sun hkau na galaw sha ai ni rai ma ai. Jau gawng gawng ai lam hta mung grai kungkyang ai amyu ni rai ma ai. Shaning shagu poi hpan lahkawng hpe galaw ma ai. " Khuado " ngu ai nlung nnan sha chyeju dum Poi gaw grai mying gumhkawng nna moi prat kawn galaw lai wa ai poi rai nga malu ai. Frebruary 20 ya shani gaw Hkang Amyu Sha Poi, The Chin National Day hpe galaw ma ai. Bai Bamboo dance (ဝါးညှပ်အော်) ngu ai kawa yan ni hpe jai lang let ka manawt ai htunghking mung nga malu ai.

Makam Masham

Hkang amyu sha ni gaw moi prat hta Animism ngu ai sak hkrung hpun kawa du sat ni hpe naw lai wa ma ai. Raitim 1800s ning hpang de Hkristan sasana shang ai ni du wa ai kaw nna law malawng gaw hkristan tai mat wa ma ai. 2010 ning na jahpan hte maren hkang amyu sha ni kaw na tsa lang shadang 90% gaw hkristan ni re lam chye lu ga ai.

20 May 2021

By : Thomas

References:

<https://my.wikipedia.org/wiki/ချင်းလူမျိုး>

https://moea.gov.mm/_ချင်းရိုးရာစောင့်ထုံးစံများ